

Budapestre vonatkozó ujságcikk

Osztályozás

726.5

Szerző: *Früchtli Ede*

Hely

Cím: *Ötven év alatt megkétszereződött a fővárosi plébániák száma*

Idő

"1923"

Forrás: *Nemzeti Ujság*

Személy

2

1923. 11. 20.

Helyszám

(Idő)

(Köt. v. fiz.)

(Oldal)

348. 325 "1923"

Ötven év alatt megkétszereződött a fővárosi katolikus plébániák száma

Ötven esztendő elég nagy szakasz az idők folyásában arra, hogy majdnem minden intézményben jelentős nyomokat hagyjon és változtatásokat eszközöljön a fejlődés vagy a — hanyatlás irányában. Ha a főváros katolikus egyházi adminisztrációját tekintjük abban az ötvenéves szakaszban, amely az egyesítés óta lefolyt, a változást a fejlődés irányában mutathatjuk ki és ebben a számszerű eredményben foglalhatjuk össze: az 1873-ban fennállott 15 római katolikus (latin szertartású) plébánia helyett ma harminc tényleg, két jogilag megalakult plébánia és néhány helyi lelkesedés szolgálja a székesfővárosban a katolikus egyházi ügyek adminisztrációját.

Ha visszapillantunk az egyesítés évében volt egyházi állapotokra, az I. kerületnek akkor már négy plébániája volt, melyek közül egy, a Nagy Boldogasszonyról nevezett *koronázó főtemplom* plébániája ősi multra tekinthet vissza és 1686-ban történt visszaállítására óta vezetett anyakönyveiben egész kulturtörténelmet őriz. Az egyesítés évében annak plébánosa *Ráth József* apát, kerületi esperes, később pászori kanonok volt, akihez fűződik a koronázó főtemplomnak éppen ebben az évben megkezdett restaurálása. A várbeli másik templomot, a Szent István díszes, jobbjáról elnevezett *várplébániát* Mária Terézia alapította 1770-ben. Anyakönyvei ennek is alapításától kezdve meg vannak. Plébánosai tulnyomó részben majdnem a legújabb időkig a vörös kereszt és csillagos lovagrend tagjai közül kerültek ki, akiket Mária Terézia telepített oda a Szent Jobb őrzésére. Az egyesítés évében *Hoffmann Mór*, a rendnek Magyarországon utolsó kommandátora volt a plébános.

A *krisztinavárosi plébánia* 1786-ra viszi vissza eredetét, anyakönyvei 1788-ban kezdődnek. Az egyesítés évében plébánosa *Rostaházy Kálmán* volt, akire a budaiak közül még sokan emlékeznek. A *tabáni plébánia* régen mint Szent Gellért egyháza szerepelt, de a török hódoltság után csak 1702-ben alapították meg újból. 1873-ban *Degen Jenő* volt a plébánosa. Az első kerület plébániáinak száma azóta kétfővel szá-

porodott, a kelenföldi-lágymányosival, mely 1923-ban alakult meg a ciszterciák vezetése alatt és a város-majori plébániával, amely ugyancsak 1923-ban lett önálló plébánia.

A *második kerületnek* az egyesítés évében három plébániája volt, az egyik az 1787-ben alapított *első vizivárosi*, melynek templomát török mecséből alakították át és amely a kapucinus atyák vezetése alatt áll. Az egyesítés évében plébánosa *P. Pecsovics Floridan* volt. Ugyancsak szerzetes vezetés alatt áll a *budapesti országúti régi plébánia*, amelyet azonban csak 1729-ben alakítottak újra és a Szent Ferenc-rendi atyák gondozzák. Az egyesítéskor plébánosa *P. Pilmayer Marcell* volt. A *felső vizivárosi Szent Anna plébánia* nyomai a XIII. századba nyulnak vissza, de rekonstrukciója csak 1687-ben történt meg és 1693-tól kezdve vezeteli anyakönyveit folyamatosan. Plébánosa az egyesítéskor *Wurfel Antal* volt, aki fiatal éveiben a szabadságharcban is részt vett.

A *harmadik kerület plébániáinak száma* az egyesítés óta nem változott. Akkor is, mint most is meg volt a XIII. századból származó és 1705-ben újonnan szervezett *ujlaki plébánia*, melyet akkor *Sziklay János* vezetett és az *óbudai régi*, 1698-ban újra felelevenített plébánia. Ez utóbbinak plébánosa 1873-ban *Brunner János*, ennek a kornak talán leg-híresebb német egyházi szónoka volt.

A *lipótvárosi plébánia* aránylag fiatal, csak 1817-ben alapították. Az egyesítés évében *Simon Ferenc* a. kanonok vezette, aki éppen úgy, mint belvárosi társa, a szabadságharcban való részvételét hatévi jösefstadi börtönnel fizette meg.

A *terézvárosi plébánia* 1777-ben alakult meg. 1873-ban a plébános *Klempa Simon* volt, aki mint nagy-szombati kanonok fejezte be életét és aki a szláv egyházi irodalomnak népszerű művelője volt.

Az *Erzsébetvárosnak* a főváros egyesítése évében még nem volt plébániája, mert az csak 1881-ben alakult meg.

A *Józsefvárosban* 1771-ből való a plébánia, amelyet az egyesítés évében *Kanovits Béla* apát, a régi főváros egyik ismert személyisége vezetett. A rókusai plébánia csak 1822-ből való. Az egyesítéskor a plé-

bánosi állást *Déri (Mraz) Mihály* töltötte be, aki a 48 előtti időknek egyik sokat emlegetett cenzora volt, aki különben jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki.

A *Ferencváros plébániáját* 1822-ben alapították. Az egyesítés évében plébánosa *Kurz Vilmos* volt.

Kőbányának az egyesítéskor még nem volt plébániája, mert azt csak 1881-ben alapították.

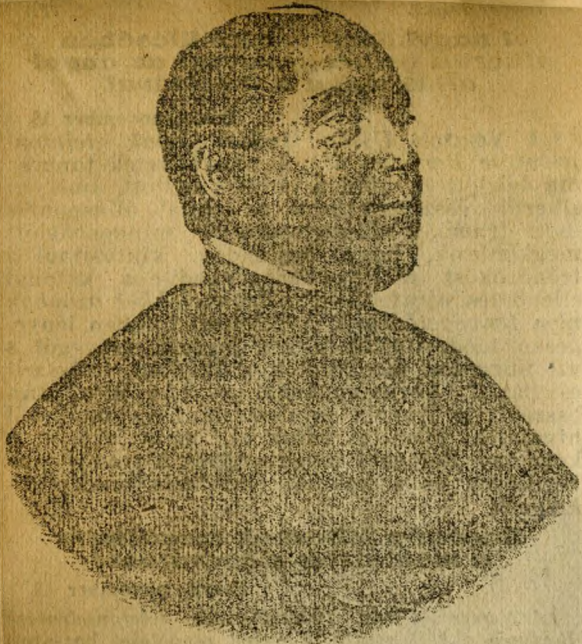
A sokszor száraz adatok mutatják, hogy az egyesítés óta mekkora fejlődést ért el Budapest katolikus hierarchiája. Ez kifejezést nyer abban a körülményben is, hogy míg az egyesítés idejében Budapest csak egy esperesi kerület volt, amelyhez a 15 fővárosi plébánián kívül még négy környékbeli plébánia is tartozott, 1919-ben meg kellett alakítani a *Juda-pesti érseki helynökséget* és magát Budapestet két esperesi kerületre osztani, a *pestire* és a *budaira*. Az egyházi adminisztráció sok ügyes-bajos dolga nem kerül most tehát *Esztergomba* a fővárosból, hanem az érseki helynökséghez, melynek vezetője *Mészáros János* dr. prelátus, akinek munkájában *Madarász István* dr. titkár segítkezik és a két budapesti esperes, *Valnicsek Béla* és *Sagmüller József* apátok közvetlenül az érseki helynökséghez terjesztik be a

főváros egyházi adminisztrációjára vonatkozó ügyeket.

A belvárosi főplébánia multjából

A régi Pestnek tulajdonképpeni plébániája a Nagyboldogasszonyról nevezett belvárosi főplébánia, melynek eredetét a XI. századig lehet visszavinni, de anyakönyvei csak 1686 óta vannak meg. A templom egyes részei még ma is az Árpád-korból való s köveik hallották még a híres *Temesvári Pelbárt* hitzónokait.

Az a körülmény, hogy a főváros egyesítésének fél-százados jubileumával egyidőben összecsis *Bednárz*

Schwendtner Mihály apát
(Egykoru rajz.)

Róbert udvari káplánnak az ősi belvárosi plébániába való beiktatása, melyet maga az ország legelső főpapja végzött, hogy ezzel kimutassa a régi Pest egyetlen plébániájának jelentőségét, indokoltá teszi, hogy a belvárosi főplébániával kissé behatóbban foglalkozzunk. Eredete — ismételjük — visszamegy az első Árpádok idejébe és első plébánosa, akiről biztosan tudunk valamit, a krónikáknak az a „sacerdos de Pestii”-je volt, aki 1047-ben *Szent Gellértel együtt nyerte el a martíromság pálmáját.*

Anyakönyvek azonban csak 1686 óta vannak meg, mert hiszen a török dúlás elől akkori plébánosa, akit Pesthi Ferenek hívtak és epiphániai püspök, későbbi pozsonyi kanonok volt, akiről tudjuk, hogy a bécsi egyetemen tanult, 1541-ben a tatárdúlás után együtt elmenekült és valószínűleg nem tudta magával vinni az irattárat.

A közbeeső időből több pesti plébánia nevét ismerjük és ezek nem egyikéről bővebb feljegyzések is vannak. Így ott van az az *Acatius* (mint a feljegyzések mondják: köznéven Ákos), aki IV. Béla király udvari káplánja volt és akit a tatárdúlás után a király fontos kiküldetésbe indít el. Ez később bizonyára a fontos megbízatások lelkiismeretes elvégzéséért a Szent Péterről és Pálról nevezett budai prépostságot kapta. Ott találjuk *Concilinus* nevét, akiről, mint a véci egyházmegye plébánosáról Rufinus pápai adószedő 1318-ban feljegyzi, hogy bevalása szerint javadalmazása 24 ezüst márkát tesz ki. 1398-ban szerepel *Babócsay* Gergely, Zsigmond király speciális káplánja, aki barátja volt ama Dömötör

prépostnak, akit a király személyes barátja gyanánt kezelt. Egy század múlva, Mátyás idejében találjuk *Nagy Révi* András, aki aláírásában thermopilei püspöknek és arragoniai Hyppolit vikáriusnak mondja magát. Ő róla már azt is tudjuk, hogy *négy káplánt tartott* és 1488-ból ezeknek a neve is fel van jegyezve.

Ezek a nevek még mind magyarok és magyar volt a török kiűzetése után beiktatott első plébános is, *Makay* György, aki 1686 október 13-án lett cseklézi plébánosból pesti plébános. A török időkben a pesti hívek lelki gondozását a ferences barátok végezték és különböző időben köztük közülök ugy szerepel, mint pesti plébános. Makay után kezdődnek a német nevek a plébánosok sorában feltűnedezni és később már csak elvétve találunk magyart. A közvetlen utódok között van három esztergomi kanonok, majd a XVIII. század elején a Jézus-Társaság atyái adják sorra a pesti plébánosokat, ugyanannak a századnak az ötven-hatvanas éveiben pedig piaristák. Sok érdemes ember van ezek között is, de terünk nem engedi a velük való foglalkozást.

1848-ban *Samuel* Alajos volt Pest plébánosa. Idegen neve ellenére erősen magyar érzelmű volt és politikai magatartása miatt a szabadságharc levevére után lemondott előbb esperesi, majd plébánosi állásáról és nyugalomba ment. Az egyesítés évének plébánosa *Schwendtner* Mihály apát, fiatal éveiben szintén aktív részt vett a szabadságharcban, ugy látszik, súlyosabban „kompromittálta” magát a megtorló hatalom szemében, mert bizony hat eszterdét kellett neki *Josefstadt*-ban ülnie. Ez azonban nem akadályozta meg a régi pesti polgárait abban, hogy plébánosuknak válasszák.

A hercegprimás iktatta be a Belváros új plébánosát

Az évek óta üresedésben levő belvárosi plébániára a bíboros hercegprimás kijelölése alapján a főváros törvényhatóságának katolikus tagjai tudvalevőleg *Bednárz* Róbert udvari káplánt választották, akinek ünnepélyes beiktatását *Csernoch* János dr. bíboros hercegprimás vasárnap délelőtt végezte. A beiktatás szertartása 10 órakor kezdődött a belvárosi templomban, amely zsúfolásig megtelt a hívekkel és meghívott előkelő közönséggel, melynek sorában ott voltak *Buzáth* és *Folkuksházy* polgármesterekkel az élükön a főváros tanácsának és törvényhatóságának katolikus tagjai, a különféle egyesületek és testületek küldöttséggel. A beiktatási szertartásnál a bíboros hercegprimásnak *Lepold* Antal prelátuskanonok, *Sagmüller* József apát és *Valnicsek* Béla dr. apát kerületi esperesek, *Madarász* István dr. érseki helynökségi titkár és a budapesti lelkészkezdő papság számos tagja segédkezett. A beiktatást a hercegprimás beszéddel vezette be, amelyben kiemelte a belvárosi plébánia jelentőségét és örömet fejezte ki, hogy a hívek ilyen nagy érdeklődést mutatnak az új plébánia iránt. Reméli, hogy az új plébános megérti az idők szavát, mely szerint nem közönséges irodatiszt,

aki csak fogadja a feleket, hanem életével példát ad a híveknek. Ne tegyen különbséget társadalmi osztályok között, hanem önzetlenül, munkaszeretettel szolgálja valamennyinek az érdekét. A hercegprimás beiktatása után felolvasták a beiktatási okiratot, majd az új plébános letette a hitvallást és az előirt esküt. Erre a főpásztor kezébe adta a templom kulcsát és az evangéliumos könyvet és mint törvényesen beiktatott plébánost felszólította, hogy tartsa meg hívekhez az első szent beszédét. A közvetlenül szívekhez szóló szentbeszéd után *Bednárz* plébános nagy segédlettel ünnepi misét celebrált, mely alatt a templom ének- és zenekara nagy precizitással előadott liturgikus énekekkel emelte az áhitatos hangulatot.

A templomi szertartás után a *Középponti Katolikus Kör* díszteremben fogadta az új plébános a külfölte

küldöttségeket. Elsőnek *Nékám* Lajos egyetemi tanár tolmácsolta a belvárosi katolikus hitközség üdvözlését, majd *Szóka* Gyula dr. a IV. kerületi fővárosi bizottsági tagok, *Förster* Aurél a Saskör, *Reszinger* Ferenc, a III. kerületi kat. egyházközség, *Ripka* Ferenc udvari tanácsos, a krisztinavárosi kat. egyházközség, *Purebl* Győző tanácsos a főpolgármester és a tanács, *Weiss* Konrad, a VIII. kerületi bizottsági tagok, *Novák* Mártonné, az Oltáregyesület nevében üdvözölte az új plébánost, aki meghatva mondott köszönetet.

Egy óraker a Sas-kör földszinti termében társasbéd volt *Bednárz* Róbert plébánosi beiktatása alkalmával és ezen megjelent *Csernoch* János bíboros-hercegprimás is. A vendégek sorában voltak *Friedrich* István, *Wolff* Károly, *Ernst* Sándor, *Csilléry* András nemzetgyűlési képviselők, *Fock* és *Liebner* tanácsosok, *Zsembery* István ny. főispán, *Lepold* Antal prelátuskanonok és nagyon sokan a fővárosi

bizottsági tagok közül. A lakoma kezdetén a Belvárosi Polgári Dalkör elénekelt a Magyar Hízek-egyet. A díszbéd folyamán az első felköszöntőt a betegsége folytán akadályozott *Sipőcz* főpolgármester képviselőtében *Fock* Ede tanácsos mondotta a kegyur nevében. Kiemelte azt, hogy a forradalom akkor akad meg, mikor a vallást kezdte bántani. Kéri az új plébánost, hogy fejlessze hívei között a vallásos életet. *Nékám* Lajos egyetemi tanár a katolikus egyházközség elnöke a bíboros hercegprimást ültette, aki az egyetlen magyar ember, ki nek a kezé a szent koronát érintette és aki két pápát választott, akinek eszményképe a puritán, hazáját szerető, nehéz időkben a magyar katolikus egyház élén álló Pázmány Péter. A hercegprimás válszában a fővárost mint kegyurt és a hitközséget ültette. Majd közkívánatra *Wolff* Károly szólalt fel és nagyszabású beszédében fejtegette, hogy olyan kereszténységre van szükség, amely kimegy a fórumra. Össze kell fogni és mindenáron biztosítani a keresztény Budapestet és ezzel a keresztény Magyarországot. *Wolff* Károly után újból szólásra emelkedett a hercegprimás és pár szóban kifejtette, hogy *Wolff* Károly beszédéből három szót lehet leszögezni: *keresztények egy táborba!* A keresztény politika érvényesítését hangoztatták még felszólalásaikban *Friedrich* István és *Csilléry* Károly.